

Cap a una actualització del concepte de salut

- 20 de febrer del 2008 a les 19,30h
- Sala d'actes de La Llacuna Centre Cultural, Andorra la Vella

Oriol Ramis i Juan

Metge especialista en salut comunitària i coordinador de la taula rodona 32 anys després de la definició de salut

▲ Currículum

Oriol Ramis i Juan (Barcelona, 1955) és metge per la Universitat Autònoma de Barcelona i especialista en salut comunitària per la London School of Hygiene and Tropical Medicine. Amplià estudis d'epidemiologia als Estats Units i s'ha format en consultoria d'organitzacions al Centre Tavistock, a Londres. Treballà a l'Insalud (abans de les transferències) i a l'administració de la Generalitat en diverses funcions de planificació, avaluació, recerca i acreditació de serveis fins a l'any 1992. Ocupà després càrrecs de responsabilitat al Govern d'Andorra i treballà posteriorment com a consultor internacional free-lance en temes de consultoria i recerca en salut, salut pública i organitzacions sanitàries, amb experiència a l'Europa de l'Est (Polònia, Lituània, Txèquia, Eslovàquia, Romania, Sèrbia, Bòsnia i Hercegovina, i Albània) i a l'Amèrica Llatina (Mèxic, Perú, Paraguai, Panamà, Costa Rica, Nicaragua, Hondures, El Salvador i Guatemala) en contacte amb diverses agències internacionals, escoles de negocis (entre elles l'IESE) i empreses internacionals amb seus a Holanda (TNO), Alemanya (Basys) i el Regne Unit (Dearden, HLSP Consulting). L'any 2001 s'incorporà a HLSP Consulting, com a director per a Europa de l'Est fins que se'n va retirar per fundar Epirus, el 2004.

Vull fer l'esforç de lligar aquesta intervenció amb la celebració del 18è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que es celebrarà a Girona. Tant el Dr. Broggi com jo hi hem estat implicats.

Aprofitant que fa 32 anys de la definició de salut elaborada pel 10è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana celebrat a Perpinyà hem volgut reobrir un debat per veure quins aspectes de la reflexió que allà es feu són vigents encara i quins altres ja no són vàlids ateses les transformacions d'aquests anys.

Recordeu que l'any 1976, quan es celebrà el congrés de Perpinyà, era un moment històric clau i l'esdeveniment presentava una càrrega emocional especial. És en aquesta situació que el Dr. Jordi Gol va proposar fer una definició pensant de manera crítica sobre altres definicions de salut que en aquells moments eren ja conegudes i difoses. Recordem que ara com llavors la discisió sobre el concepte de salut estava d'una banda basat en paràmetres biològics, mesurables, però també hi havia una sensibilitat especial sobre la responsabilitat personal i social.

Definició elaborada a Perpinyà:

A Perpinyà es va dir: "proposem (...) la següent definició: la salut de l'home és aquella manera de viure que és autònoma, solidària i joiosa"

Aquesta definició, que per cert està penjada al web del congrés de Girona, es basava en una sèrie de reflexions que descrivim ara breument:

S'intenta diferenciar la salut somàtica, tot i admetent que no es pot separar la part somàtica de la psíquica o la social i s'insistia en que es podia treballar en diversos aspectes. Es deia: Salut somàtica: "La qualitat dinàmica present en l'organisme (...) per a exercir totes les seves funcions, incloent la salut psíquica"

Salut psíquica: "Aquella manera de viure que permet:

- (a) de respondre a les dificultats i canvis de l'ambient, adaptant-s'hi o intentant modificar-lo,
- (b) d'obtenir el creixement psicològic maduratiu que condueix a poder estimar,
- (c) d'obrir-se a noves maneres instructives de pensar i de crear.
- (d) d'exercir una conducta realista que estableixi relacions interpersonals integradores, tant pel propi jo com per la societat on es viu,
- (e) de tenir autonomia i unitat mental, amb capacitat normativa, i de fer-se càrrec de la pròpia vida i de la pròpia mort,
- (f) de gaudir de les satisfaccions que comporta la recerca d'objectius que hom es proposa".

A Perpinyà, també es parlava d'una altra dimensió de salut: una salut social, reconeixent que allò que acaba determinant la salut dels homes i de les dones no és només l'energia interna sinó la relació amb les forces socials que els envolten i es deia:

Salut social: "La qualitat dinàmica que presenta la societat quan les seves estructures i sistemes de valors permeten i fomenten la salut dels homes".

Però, a més, en un moment en que els reptes ecològics encara no eren reconeguts, ni de lluny, amb la radicalitat amb la que ara hi estem acostumats, també es parlava de la salut de l'entorn i es deia que a més dels components somàtics, psíquics i socials, s'havia de parlar de la salut de l'home com a espècie (encara no s'havia imposat l'actual tendència de usar "home i dona" com a manera d'intentar fer més igualitària la relació llengua-gènere) i de la salut de l'entorn.

Es deia: "La Salut de l'home com a espècie és aquella qualitat que fa tendir la població humana a adequar-se plenament a un procés evolutiu de creixent autonomia" i "la Salut de l'entorn és aquella qualitat del medi que el fa viable ecològicament d'una manera indefinida".

Hi havia altres aspectes. Per exemple, una efervescència sobre com havia de ser l'estat del benestar, de la seguretat social, i es va tractar sobre el rol de tothom. Es deia: "No (es) pot pretendre el monopoli de la lluita per a la salut. Aquesta lluita, a nivell ideològic, és alhora un afer personal i col·lectiu; a nivell científic i tècnic, és un afer necessàriament interdisciplinari i polític (...) (el professional), ampliant el seu camp de treball, ha d'assumir la funció de pedagog de la salut (en totes les seves acepcions) (...) i no es pot desentendre ni del concepte de salut, ni del debat que va generant aquest concepte".

Coses que han passat:

En aquests 32 anys han passat moltes coses i hi ha hagut canvis que han transformat la manera com entenem la salut.

- (1) Transformacions socials i polítiques importants, per exemple la desaparició de certes utopies igualitàries que actuaven com a força de canvi.
- (2) Canvis en el perfil epidemiològic de la salut de les comunitats. Han aparegut noves malalties i s'ha agreujat el pes de les malalties cròniques.
- (3) Innovacions bio-tecnològiques radicals. Per exemple en el cas de la farmacologia.
- (4) Acceptació progressiva, però ràpida, del consumisme mèdic i sanitari com a conducta habitual. El consumisme mèdicosanitari ha augmentat molt en aquest període.
- (5) Primera experiència històrica en la majoria del nostre àmbit cultural d'un estat del benestar ampli i generós, comparat amb la resta del món, com en la majoria dels països europeus. Hi ha, per primer cop, experiència històrica de l'estat del benestar.
- (6) L'experiència històrica més llarga d'organització política en un estat amb democràcia formalitzada i llibertat.
- (7) Innovacions radicals en el coneixement (de la biologia i de totes les altres ciències bàsiques). No només en la farmacologia i la tecnologia sinó també per les transformacions globals que sembla poden tenir un impacte real sobre l'evolució del planeta.

Com tot això està afectant allò que considerem que és salut? Queda clar que la definició de salut està molt lligada a l'evolució històrica i a aquestes transformacions.

Hi ha d'altres fòrums i esdeveniments que estan preocupant-se a l'entorn d'aquests temes. Per exemple, el Segon Congrés Català de Salut Mental (Barcelona 2003) ja recordava que la definició -de Perpinyà- i la de la OMS (1946) ens han ajudat a adquirir la convicció que una definició del concepte de salut i de malaltia és una tasca sempre incabada, sempre relativa i condicionada als coneixements i valors d'una època.

Què volem fer:

Podem resumir-ho en dues paraules: reflexió i diàleg a l'entorn d'allò que és la salut. La reflexió és un afer personal, però el diàleg necessita, a més, dels altres. Pensem que cal aprofundir en aquest pensament perquè cal poder dialogar i compartir idees.

Altrament el diàleg es basa en la imatge mediàtica sobre aspectes molt instrumentals dels serveis de salut: llistes d'espera, sostenibilitat financera, però considera poc la tasca final dels serveis de salut: precisament la lluita per a assolir-la i la seva radicalitat personal i social.

És per això que la Comisió Organitzadora del 18è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (i les entitats que el recolzen, entre elles la Societat Andorrana de Ciències), la Fundació Congrés Català de Salut Mental, i la Fundació Jordi Gol (Institut d'Investigació d'Atenció Primària Jordi Gol) han convocat espais de reflexió i de diàleg sobre les preguntes següents:

- Què creiem que significa salut, l'any 2008, a la nostra comunitat? Abans es parlava d'estat del benestar d'una forma estàtica, però actualment se'l considera d'una forma dinàmica.
- L'autonomia, la solidaritat i la joia són encara atributs que contenen allò que entenem com a salut?
- Quines creieu que han de ser les contribucions personals i col·lectives més importants i més urgents per a unes persones i una col·lectivitat més sana?
- Quines creieu que han de ser les contribucions personals i col·lectives més importants per a una espècie humana i un entorn saludable?

Com ho farem:

Exposant les opinions i llegint la dels altres en la pàgina web del congrés www.di8e.cat a partir del mes d'octubre del 2007 i fins el mes d'agost del 2008. Les opinions seran recollides i editades per a ser presentades al Congrés. Hi ha a més prevista una sessió de treball el 28 de febrer del 2008 a Reus, dins del Memorial Jordi Gol i una altre de final dins del 18è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana a Girona el 13 d'octubre del 2008 a la sessió de 9,00 a 13,30, on intentarem actualitzar aquesta reflexió.

1- Els resultats d'aquesta reflexió han estat publicats al Llibre d'Actes del 18è Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana que es poden sol·licitar a qualsevol de les entitats convocants entre les quals hi ha la Societat Andorrana de Ciències. Per a material relacionat consulteu també la web de la Fundació Alsina i Bofill.